

Mogla bi se zvati Leda

(ulomci iz romana)

MARKO GREGUR

Ostavim knjigu pa odem u kupaonicu. Malo tamo stojim, pustim vodu, zatim izadem. Jakne stoje odmah sa strane pa uzmem jednu svoju. Okrenem se i počnem obuvati cipele čekajući trenutak kad će nešto reći.

Kam ideš?, pita, kao da ne zna.

Osjećam se kao varalica, uhvaćen na djelu.

Pušiti, kažem kao dječarac i nadam se da će mu uspjeti.

Ne idi, zamoli me nježno. Dođi, legni radije tu kraj mene.

U meni se razlijeva taj ružan osjećaj. Volio bih da izaberem leći, ali znam da ću ići pušiti.

Samo pola, kažem, ali to ovaj put neće ništa značiti.

Rastuži se, ali i ona kao da je znala kakav će biti moj izbor.

Gotovo od početka borimo se oko toga. Njezina najdraža sjećanja na dedu Ivu uvijek uključuju neizostavnu cigaretu u njegovoj ruci. Za rođendan su mu kupovali šteku Opatije. Ima neki sjaj na licu kad opisuje kako je djed pasionirano pušio. Prije nego bi krenuli na put, svi bi sjedili u autu, a on bi kod ograde još zapalio jednu i polako išao prema autu. Jednom ga je tast čak i zaboravio na nekom odmaralištu kad su išli na more. Stali su kako bi napravili pauzu, popili kavu iz termosice i pojeli sendviče, tamo negdje prije Vratnika, a kad su sjeli u auto, on je opet zapušio. Tek nakon desetak minuta shvatili su da ga nema i brzo, nervozno krenuli nazad. Ugledali su ga iz daljine. Stajao je i pušio. Kad su stali bez uzrujavanja je ušao u auto i krenuli su dalje. Volim slušati tu priču, o tvome pradjedu. Ni ja ga nisam upoznao, umro je nekoliko godina prije, ali uvijek nas nekako zamišljam kako stojimo u dvorištu prije nego krećemo na put, pušimo uživajući u trenutku, dok nas Jana, punica

i tast čekaju u autu i požuruju.

Žicao bih ga Opatiju, da je živ, kažem Jani svaki put.

Osmjehne se, nekamo u prošlost i pitam se jesam li i ja tamo, vidi li nas zajedno kako sjedimo iza garaže, u sumrak, dok nam narančasti žar obasjava lica. Žicao bih ga cigarete da je živ, ali nije. Umro je od raka pluća.

Kolko si danas popušil? pita me.

Četri, slažem.

Nisi, odgovori, ali svaki put tako reagira tako da ostajem pri svojem.

Obećao sam joj da ću prestati pušiti i svaki put to mi je u glavi dok zatvaram vrata za sobom i ostavljam je samu u stanu. Učinio sam to zbog dede Ive, moje mame, mojeg dede, koji je s četrdeset umro od srčanog udara, sve pušača, ali najviše zato da ne mislim kako nismo mogli dobiti dijete.

Ja bih sve učinila da dobijemo dijete, a ti ne možeš prestati pušiti.

Mrzim kad mi to kaže. Govorim da nije istina. Ponovno obećavam da ću prestati. Brzo zatim, dodajem kako to nema veze. Alkoholičari imaju bezbroj djece, a stalno gnjave s tim kako je alkohol štetan. Posvađamo se, zalupim vratima, spustim se pred zgradu i palim cigaretu. Uvlačim dim, duboko, a zajedno s njim i taj otrovni, odvratni osjećaj. Zašto baš mi ne možemo imati djecu?

*

Devet i pol godina smo zajedno. Sedam i pol u braku. Prošlo je kao ništa. Jedan pad lista sa stabla divljeg kestena. U posljednje vrijeme poželim snimiti svaki njen osmijeh, zabilježiti svaki pokret. Sinoć je pjevala Sadeine pjesme i vratio sam se nekoliko godina una-

zad, kad smo išli u Köln na njezin koncert, i pomislio sam na budućnost, kad ćemo ostarjeti i kad će jedno od nas umrijeti. Ne mogu zamisliti da jednom nećemo biti zajedno. Ne želim živjeti bez nje. I ne želim umrijeti bez nje.

Ja ću umrijeti prvi, i to me boli, ali ne toliko kao da moram živjeti bez nje. U mojoj obitelji svi umiru rano, a njezini tjeraju do stotke. Mama je umrla sa 46, djed sa 40, baka sa 56, stric sa 60. Kod nje je prije 80 i neke umro samo deda Vida, koji se sa 74 godine biciklom vraćao iz susjednog sela pa stao zapaliti cigaretu, a onda ga je s motorom zahvatio rođak, natopljen kao šljiva u kazanu.

Mama je umrla bezglasno. U krevetu. Tata je spavao pokraj nje. Bila je okrenuta na leđa i izgledala je tako mirna. Kao da nije ni znala da umire. Tata mi je pokucao na vrata, bilo je oko tri sata u noći, ponavljao je moje ime i kako misli da je umrla. Takav ozbiljan čovjek, s lijepom karijerom, a bio je potpuno izgubljen. Ušli smo u sobu i osjećao sam se čudno. Kao da sam liječnik ili mrtvozornik. Rekao sam: *Mrtva je*. Onda sam kleknuo uz krevet i poljubio je u obraz. Ne znam na što sam mislio, ali znam na što sam odjednom pomislio, kad je tata zvao mrtvozornika – na piceriju *Grozd*.

Ti odlasci u piceriju bili su jedan od trenutaka kad sam nas najviše osjećao kao obitelj. Svibismo se sredili, mama bi obukla jedan od kostima koje je sama sašila, onda bi stavljala nakit, a tata bi već sjedio u autu i nervozno trubio. Natrpali bi se u naš Opel kadet i krenuli prema gradu.

Picerija je bila u centru, odmah uz park. Jedina u gradu. Picerija *Grozd*. Velika prostrana prostorija sa stolovima poredanim uz zidove. Sasvim u dubini, s lijeve strane, šank, a odmah iza njega velika krušna peć. Na zidovima vise velike žučkaste razglednice grada s početka stoljeća. Malo naprijed, lijevo od ulaza vrata su za *vece*. Još lijevo, povučen kut u kojemu je jedan stol. Za njim nitko ne sjedi, zapravo su svi stolovi slobodni, gotovo nikad nema gužve i mi sjedamo za taj stol. Uvijek sjedamo za taj stol ako je slobodan. To je *naše* mjesto. Prilazi konobar, uniformiran, obučen po propisu – svečane crne hlače, bijela košulja, prsluk. U ruci su mu blok i kemijska olovka. Marljivo zapisuje. Majka će dva deci crnog vina, otac veliku *Podravku*, samo je nju pio, a mi redom, brat, sestra i ja, redovito, baš kao i tata Podravku: *Pepsi-colu*. Svatko jednu. Ako popi-

jemo i poželimo još znamo da ćemo dobiti još jednu bocu. Zajedničku. Ta zadnja boca nam je najslađa. Pijemo u malim gutljajima pazeći da nam ostane dovoljno kad dođe pica. Tata ne jede picu, zapravo ništa ne naručuje osim *Podravke*, ali mi je ne možemo dočekati. Isplatio se učiti i biti dobar.

Što bih dao da se još jedanput mogu skloniti u djetinjstvo. U piceriju *Grozd*, na sjenik, u Miklinovec. Da tamo mogu povesti i Janu. Nekad mislim kako bih volio da nam je tata početkom 90-ih rekao da će mama umrijeti za deset godina. Čini mi se da bih bolje iskoristio vrijeme. Ali nije nas želio opterećivati. Tako da nismo znali da joj je smrt tako blizu. Kako sam bio glup! Kako sam inače morao biti glup da ne shvatim odakle ocu odjednom ta toliko snažna želja da probije kuhinjski zid i podigne terasu kako bi se iz kuhinje moglo izaći van? Kako sam mogao biti toliko glup i ne shvaćati da tata misli na tako očitu stvar da će majci kad-tad odrezati nogu i da će završiti u invalidskim kolicima pa će joj to biti izlaz na svjež zrak. Ne, ja se toga nisam mogao dosjetiti jer sam mislio o *važnijim, velikim* stvarima. O glumačkoj karijeri, o uspjehu i o suboti koja je pred vratima. Kako sam mogao biti tako glup? Poželio sam da je imala vremena završiti u invalidskim kolicima. Umjesto što je umrla. Kako sam bio jadan.

Jednog sam jutra, a bila je bolesna već duže vrijeme, ušao u njezinu sobu nakon što je prošlo deset, a ona još nije ustala. Bio sam ljut, namislio sam da bi mi nešto morala napraviti, ne sjećam se više što, recimo ispeglati nešto, s dvadeset godina bio sam očito nesposoban to sam učiniti, a ona je rekla da ne može ustati, jer se ne osjeća dobro, na što sam je, nju koja mi je podarila život i slobodno vrijeme za ljenčarenje zbog kojeg sam mogao čitati i ništa drugo ne raditi, umjesto da su me izjurili iz kuće, ni više ni manje, napao citatom. Citirao sam nadobudno majci koja je umirala. Još prije nego što sam uopće otvorio vrata njezine spavaće sobe imao sam spreman taj citat, i s tim nabubanim svježim citatom, a blagog pojma o životu nisam imao, stajao sam pored kreveta, mlad, bahat i nadobudan, nad njom, koja je sad bila još sitnija nego prije, koja je polako kopnila i nestajala, i deklamirao, nakon što je ona ni ne otvorivši oči rekla da nema snage ustati, recitirao sam, nakon što sam se cinično nasmijao: *Čovjek opsjednut vlastitim jadom*

osvećuje se vlastitom propašću. Otvorila je oči i gledala me bez riječi, u tišini je zakopala zjenice u mene. Ne mogu zamisliti koliko ju je to moralo boljeti. Daš se sav i u potpunosti za dijete, sve što činiš, činiš zbog njega, kako bi mu bilo dobro, bdiješ nad njim i paziš ga, vrebaš sve potencijalno opasne situacije, uspavljuješ ga, pričaš mu priče za laku noć, odvajaš od sebe kako bi dao njemu, a onda ti dođe, kad već znaš da ti se bliži kraj, osjećaš to svakim udisajem, i izgovori nekakav citat, pitaš se zar je to sve, pitaš se gdje je ljubav, gdje je empatija, nakon svega citat, zar je tako teško biti suosjećajan, nakon svega, nakon toliko pružene ljubavi, ali očito da je, jer već se evo okrećem i furiozno izlazim iz sobe, zalupivši za sobom vratima.

Zaboravio sam milijun citata koje sam svojedobno zapamtio, ali ovaj ću pamtit i za uvijek.

Čovjek opsjednut vlastitim jadom, osvećuje se vlastitom propašću!

Tko je mogao znati da je tako teško bolesna, je li? Da će uskoro umrijeti? To je opravdanje? Otac ništa nije govorio, to je istina. Nisam mogao znati, ali zbog toga mi nije nimalo lakše. Dani su prolazili, ali ne i tuga. Koliko dugo čovjek može biti zatvoren u sobi? Koliko dugo ne bi trebao izlaziti u društvo? U birtiju? Što kažu društvene norme? Sigurno ne dva tjedna koliko je meni trebalo. Ali nije me bilo briga. Samo ja sam znao koliko me boli taj citat. Nazvao sam Ivea i rekao da navečer izlazimo. Otišli smo u *Kaktus* i počeli tući po gemištima, usput razgovarajući. Nakon fajrunta, oko pola dva, spustili smo se u disko. U zamračenoj atmosferi bila je masa ljudi. Zrak je bio bljutav od glasne glazbe, mirisa parfema i dima cigareta. Duboko u podrumu pulsirao je život. Mladost se oderavala kao da sutra ne postoji. Ja sam također pio kao da sutra ne postoji. Kroz kordon mladića i djevojaka koji su plesali ili pokušavali razgovarati provukli smo se do šanka i naručili litru i vodu. Tu i tamo netko bi nam prišao pa bi se nadvikivali. Osjećao sam neke poglede na sebi. Tako je to u malom gradu, stalno osjećaš poglede na sebi. Pričao sam i pio. Zabavljao se. Želio sam da noć nikad ne završi, da se ne dogodi jutro u kojem će me ubijati mamurluk i nove misli o majčinoj smrti. Stajao sam na šanku obavijen mladošću čiji su smisao bile odjeća i glupe frazetine. Gledao sam sve te ljude i nije me bilo briga što oni misle. Samo ja sam znao kako mi je, znao sam koliko će mi teško

biti ujutro otvoriti oči i prvo postati svjestan gubitka majke i nisam imao ni najmanju potrebu objašnjavati svoj izlazak. To ionako ništa ne može promijeniti. Važno je ono što si radio dok je osoba bila živa, uniformiranost žalovanja i običaji kulture apsolutno su nevažni i uopće me nisu zanimali. Važno je to da sam joj rekao kako se čovjek opsjednut vlastitim jadom, osvećuje vlastitom propašću, važno je kakav sam bio sin, a ne što će ljudi misliti o doličnosti mojega žalovanja. Bio sam glup i jadan i to mi je bilo jasno. Jasnije nego ikada prije. To što sam bio vani i što nikad, ali baš nikad, nisam pomislio kako ću svaki dan posjećivati njezin grob, jer mi je potpunije bilo misliti na nju zatvoren u četiri zida i što to nikad nisam imao potrebe nekome obrazlagati, bilo je nevažno. Braniti se. To mi je bilo nevažno. Mišljenje drugih bilo mi je nevažno. Crnina mi je bila nevažna. Ono što mi je bilo važno i što mi je zaokupljalo misli bilo je to da je jedan život završio. Imao sam dvadeset i jednu godinu i novi život pred sobom.

Boli me ovo, to kopanje po sebi, ali moram nastaviti. Zapisati sve, tako da zna koliko sam je volio, ako me nekad ne bude. I zato da, ako se dogodilo čudo i imamo te, znaš koliko je ljubavi dano i prije nego što si rođena. Tako da ti nikad ne padne na pamet reći Jani nešto onako ružno, kao što sam ja rekao svojoj mami. I da nikad, ali nikad ne zaboravim, kakva je osoba Jana. U ovim je retcima želim sačuvati, kao i mamu. Tatu. Dadu i Boku, Dodoja i Petru. Dosta mi je zaboravljanja i toga da, kad mi umiru najbliži, nemam nikakvih mjesta na kojima bih mogao potražiti odgovore. Kao da se suši korijenje i ja ostajem deblo koje svakog trena može pasti. Zato kopam ovu grabu, duboku, u kojoj će biti mjesta za sve, kako bi korijenje moglo rasti, ali i deblo. Za našega Sebastijana. Da, neka danas bude dječak. I za tebe.